

Thực trạng dạy học truyện khoa học viễn tưởng cho học sinh lớp 7 ở trường trung học cơ sở

Tô Minh Hiếu*, Vi Thị Thu Hiền*, Nguyễn Thanh Hiền*

*Khoa Ngữ văn, Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên

Received: 15/3/2024; Accepted: 19/03/2024; Published: 30/3/2024

Abstract: From analyzing survey data of teachers and students at some secondary schools in the North (including Hanoi, Lang Son, Bac Giang, Quang Ninh, Thai Nguyen, Tuyen Quang, and Cao Bang), we draw conclusions about the current status of teaching reading comprehension of science fiction texts for 7th grade students and the ability to read and understand this text in secondary schools in this field.

Keywords: Reality, reading comprehension, science fiction story, secondary school

1. Đặt vấn đề

Phát triển năng lực người học là xu hướng, quan điểm của giáo dục (GD) được quan tâm nghiên cứu và hiện thực hóa qua chương trình (CT) dạy học, kiểm tra đánh giá của các quốc gia có nền GD tiên tiến trên thế giới hiện nay. Một trong những năng lực được cho là vô cùng quan trọng và cần thiết đối với người học là năng lực đọc hiểu. Ngoài những yêu cầu chung khi đọc hiểu VB những thể loại VB khác nhau sẽ có những đặc điểm riêng, vì vậy cũng sẽ có những yêu cầu riêng khi đọc hiểu các thể loại VB khác nhau. Điều đó đặt ra yêu cầu, người GV cần phải lựa chọn những hình thức, phương pháp dạy học đọc hiểu phù hợp, sáng tạo và đổi mới không ngừng để kích thích, khơi dậy khả năng hứng thú, ham học hỏi của HS.

VB truyện khoa học viễn tưởng đã được đưa vào CT Ngữ văn từ năm 2018 mang lại sự hứng thú cho GV và HS. Tuy nhiên, việc dạy và tiếp thu loại VB này đang gặp khó khăn, đặc biệt là trong việc phát triển năng lực đọc hiểu.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vấn đề nghiên cứu

Chúng tôi tập trung khảo sát một số GV và HS THCS ở một số tỉnh phía Bắc (Hà Nội, Thái Nguyên, Lạng Sơn, Quảng Ninh, Bắc Giang, Cao Bằng). Đối với GV, chúng tôi quan tâm đến khả năng hiểu biết về VB truyện khoa học viễn tưởng, sự kết hợp các phương pháp và kỹ thuật trong dạy học, cùng nhận xét về năng lực tiếp nhận tri thức của HS. Đối với HS, chúng tôi quan tâm đến hiểu biết, sự thích thú, đánh giá về VB truyện khoa học viễn tưởng, những khó khăn khi đọc và mong muốn trong quá trình học tập thể loại này.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Để hiểu về cách dạy đọc VB khoa học viễn tưởng cho HS và hiểu về cách họ đọc VB này, chúng tôi đã sử dụng phương pháp điều tra bằng bảng hỏi. Chúng tôi thực hiện khảo sát với 21 GV và 124 HS tại một số trường THCS ở miền Bắc Việt Nam.

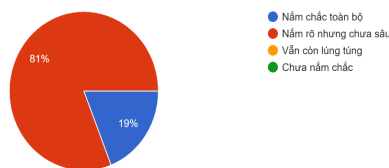
2.3. Kết quả nghiên cứu và phân tích kết quả nghiên cứu

Kết quả nghiên cứu và phân tích kết quả nghiên cứu phiếu khảo sát GV

Chúng tôi tìm hiểu về mức độ hiểu biết của GV về truyện khoa học viễn tưởng; đánh giá khả năng đọc hiểu VB của HS và nhận diện khó khăn của HS; yêu cầu cần đạt khi giảng dạy; đánh giá phương pháp giảng dạy và sử dụng các hoạt động trải nghiệm; tài liệu và phương pháp giảng dạy được sử dụng; cùng với khó khăn trong quá trình dạy và mong muốn của GV về việc nâng cao năng lực đọc hiểu truyện khoa học viễn tưởng cho HS.

Các biểu đồ và nội dung dưới đây là câu trả lời:

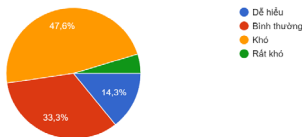
Tính tới thời điểm hiện tại, thầy/cô đã nắm rõ nội dung của thể loại truyện khoa học viễn tưởng như thế nào?
21 câu trả lời

Biểu đồ 2.1. Mức độ nắm rõ nội dung của thể loại truyện khoa học viễn tưởng của GV (Đơn vị %)

Phần lớn GV cho biết nội dung của truyện khoa học viễn tưởng là một phần kiến thức khó, mặc dù họ nắm chắc nhưng chưa thực sự hiểu sâu (81%). Đây là loại VB mới được đưa vào CT môn Ngữ văn và số lượng tài liệu, kiến thức về loại VB này còn hạn chế, gây khó khăn trong việc tiếp cận và tìm hiểu.

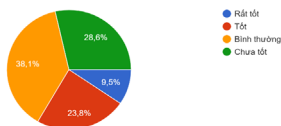
Theo thầy/cô cảm nhận, truyện khoa học viễn tưởng là thể loại truyện có mức độ như thế nào?
21 câu trả lời

Biểu đồ 2.2. Truyện khoa học viễn tưởng theo đánh giá của GV (Đơn vị %)

Do tài liệu tham khảo còn hạn chế, nội dung mới, tri thức còn nhiều lạ lẫm cho nên đa số các GV cho rằng loại đây là một loại truyện khó (47.6%), số thầy cô cho rằng dễ hiểu chỉ chiếm 14.3%.

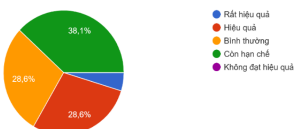
Thầy cô đánh giá khả năng đọc hiểu văn bản truyện khoa học viễn tưởng của học sinh lớp 7 hiện nay ra sao?
21 câu trả lời

Biểu đồ 2.3. Đánh giá khả năng đọc hiểu VB truyện khoa học viễn tưởng của HS lớp 7 (Đơn vị %)

Các GV được khảo sát đánh giá năng lực đọc hiểu VB truyện khoa học viễn tưởng của HS lớp 7, chỉ có (23.8%) HS được đánh giá có khả năng đọc hiểu tốt, trong khi đó số HS được đánh giá chưa tốt chiếm (28.6%).

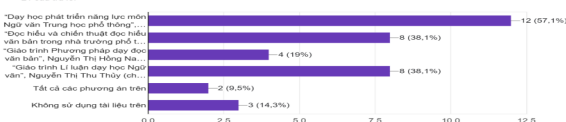
Thầy/Cô vui lòng cho biết đã sử dụng những giáo trình/tài liệu tham khảo nào dưới đây để có thêm kiến thức nền nhằm phát triển năng lực đọc hiểu truyện khoa học viễn tưởng cho HS?
21 câu trả lời

Biểu đồ 2.4. Đánh giá cách giảng dạy của bản thân về thể loại truyện khoa học viễn tưởng (Đơn vị %)

Khi được hỏi về cách giảng dạy của mình về loại VB, số GV cho rằng việc giảng dạy của mình đạt hiệu quả cao (4.8%) là tương đối ít, chủ yếu vẫn là ở mức độ hiệu quả (28.6%), bình thường (28.6%) và còn gặp nhiều hạn chế (38.1%).

Thầy/Cô vui lòng cho biết đã sử dụng những giáo trình/tài liệu tham khảo nào dưới đây để có thêm kiến thức nền nhằm phát triển năng lực đọc hiểu truyện khoa học viễn tưởng cho HS?
21 câu trả lời

Biểu đồ 2.5. Giáo trình/tài liệu tham khảo mà giáo viên sử dụng

Hơn nửa số GV (57.1%) sử dụng giáo trình "Dạy học phát triển năng lực môn Ngữ văn Trung học phổ thông".

thông" của Đỗ Ngọc Thống (2019), trong khi 38.1% GV sử dụng giáo trình "Độc hiểu và chiến thuật đọc hiểu văn bản trong nhà trường phổ thông" của Phạm Thị Thu Hương (2018). Một số ít GV (19%) sử dụng giáo trình "Phương pháp dạy đọc văn bản" của Nguyễn Thị Hồng Nam và Dương Thị Hồng Hiếu (2016), và cùng tỉ lệ (38.1%) sử dụng giáo trình "Lí luận dạy học Ngữ văn" của Nguyễn Thị Thu Thủy (2017). Chỉ có 9.5% GV sử dụng tất cả các tài liệu trên, trong khi 14.3% không sử dụng bất kỳ tài liệu nào được nêu trên. Điều này cho thấy nhiều GV chưa khai thác hết tài liệu về phát triển năng lực đọc hiểu cho HS, và hầu hết không mở rộng tìm kiếm nguồn tài liệu tham khảo ngoài sách giáo khoa (SGK).

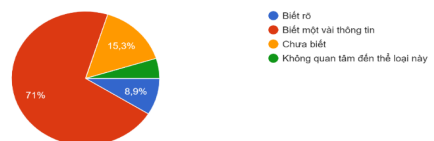
Các GV áp dụng nhiều phương pháp dạy học mới và sáng tạo như Think-pair-share, phân tích, gợi mở, đàm thoại, nhưng cũng có GV sử dụng phương pháp giống khi dạy đọc hiểu VB khác. Tuy nhiên, không phải phương pháp nào cũng đạt hiệu quả cao. Các GV cũng thúc đẩy HS đọc thêm truyện khoa học viễn tưởng bằng cách cung cấp tài liệu và thông tin hỗ trợ. Đồng thời, họ cũng mong muốn có thêm tài liệu tham khảo để nâng cao năng lực đọc hiểu cho HS lớp 7.

Kết quả nghiên cứu và phân tích kết quả nghiên cứu phiếu khảo sát HS

Trong nghiên cứu về đọc hiểu truyện khoa học viễn tưởng cho HS lớp 7, chúng tôi khảo sát về: Hiểu biết của HS về thể loại này; Cảm nhận khi đọc truyện khoa học viễn tưởng; Mức độ hứng thú của HS; Đánh giá về phương pháp giảng dạy của GV; Khó khăn gặp phải khi đọc truyện khoa học viễn tưởng; Cách xử lý khi gặp từ mới hoặc đoạn văn khó hiểu; Đánh giá về yếu tố ảnh hưởng đến khả năng đọc hiểu; Truyện khoa học viễn tưởng đã đọc ngoài SGK; Lợi ích của việc đọc truyện khoa học viễn tưởng; Mong muốn khi được học, đọc truyện khoa học viễn tưởng.

Các biểu đồ và nội dung dưới đây là câu trả lời:

Trước khi học truyện khoa học viễn tưởng, em đã biết gì về thể loại này chưa?
124 câu trả lời

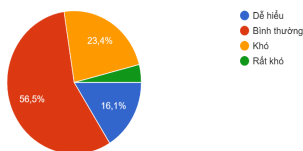

Biểu đồ 2.6. Trước khi học truyện khoa học viễn tưởng, em đã biết gì về thể loại này chưa?

Dựa trên bảng khảo sát, chỉ có 8.9% HS biết rõ về thể loại truyện khoa học viễn tưởng, cho thấy sự quan tâm nhưng với số lượng ít, cho thấy thể loại này còn mới mẻ đối với HS. Trong khi đó, 71% HS biết

một vài thông tin về thể loại này, 15.3% HS không biết và 4.8% không quan tâm về thể loại. Từ số liệu này, chúng tôi nhận thấy vẫn còn một số HS chưa quan tâm hoặc tìm hiểu đầy đủ về truyện khoa học viễn tưởng.

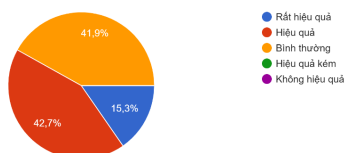
Khi học truyện khoa học viễn tưởng em thấy thế nào?
124 câu trả lời

Biểu đồ 2.7. Khi đọc truyện khoa học viễn tưởng, em thấy thế nào?

Hầu hết HS (khoảng 50.7%) cảm thấy truyện khoa học viễn tưởng không quá khó hoặc quá dễ khi đọc hiểu. Tuy nhiên, tỉ lệ HS tương đối cao (27.4%), có thể do thể loại này mới được thêm vào SGK, khiến HS cảm thấy bối rối và gặp nhiều khó khăn trong quá trình học tập.

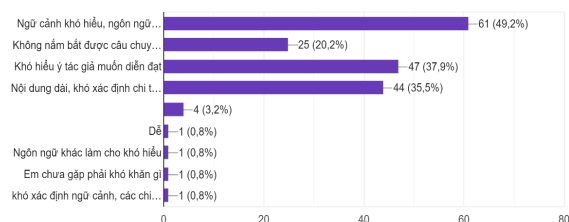
Em thấy cách giảng dạy của giáo viên về thể loại truyện khoa học viễn tưởng như thế nào?
124 câu trả lời

Biểu đồ 2.8. Em cảm thấy cách giảng dạy của giáo viên về thể loại truyện khoa học viễn tưởng như thế nào?

Dựa trên khảo sát, tỉ lệ HS cảm thấy hiệu quả và rất hiệu quả về cách giảng dạy của GV về VB là 15.3% và 42.7% tương ứng. Mặc dù có một số hạn chế trong phương pháp giảng dạy, không có HS nào cho rằng cách giảng dạy của GV là không hiệu quả, đây là một dấu hiệu tích cực.

Em đã gặp phải những khó khăn gì khi học truyện khoa học viễn tưởng? (Có thể chọn nhiều phương án)
124 câu trả lời

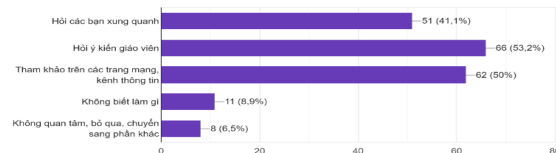

Biểu đồ 2.9. Em đã gặp phải những khó khăn gì khi đọc hiểu truyện khoa học viễn tưởng?

Các HS gặp khó khăn khi đọc VB là do ngữ cảnh phức tạp, ngôn ngữ khó hiểu, ý tác giả không rõ ràng

và nội dung dài. Điều này yêu cầu GV điều chỉnh phương pháp dạy học để giúp HS vượt qua những trở ngại này và tiếp thu kiến thức hiệu quả.

Khi gặp từ mới hoặc đoạn văn có nội dung khó hiểu khi đọc truyện khoa học viễn tưởng, em thường làm gì? (Có thể chọn nhiều phương án)
124 câu trả lời

Biểu đồ 2.10. Khi gặp từ mới lạ hoặc đoạn văn có nội dung khó hiểu, em thường làm gì?

Theo khảo sát khi gặp từ mới lạ, HS thường hỏi bạn bè (41.1%), tham khảo ý kiến của GV (53.2%), và tìm kiếm thông tin trên mạng (50%) khi gặp từ mới hoặc đoạn văn khó hiểu. Tuy nhiên, có khoảng 8.9% HS không biết làm gì và 6.5% không quan tâm khi gặp khó khăn trong đọc hiểu VB. Điều này cho thấy một phần nhỏ HS chưa có ý thức chủ động trong học tập và chưa xác định được phương pháp học tập hiệu quả. Câu hỏi về lợi ích của việc đọc hiểu truyện khoa học viễn tưởng đã thu hút nhiều câu trả lời khác nhau. Câu hỏi về mong muốn khi học đọc truyện khoa học viễn tưởng đã thu hút các ý kiến đa dạng từ các em HS, bao gồm mong muốn có thêm tài liệu tham khảo, tiếp cận nhiều tác phẩm hơn, thực hiện nhiều hoạt động trên lớp để làm học thú vị hơn và hiểu rõ thông điệp của truyện. Những ý kiến này sẽ giúp GV hiểu rõ hơn và điều chỉnh phương pháp dạy học để đáp ứng mong muốn và nhu cầu của từng HS.

3. Kết luận

Thực trạng dạy đọc hiểu truyện khoa học viễn tưởng cho HS lớp 7 ở trường THCS được phản ánh thông qua khảo sát, cho thấy sự quan tâm và hứng thú từ cả GV và HS. Tuy nhiên, cả hai đối tượng đều gặp phải nhiều khó khăn trong quá trình giảng dạy và học tập về thể loại này.

Năng cao khả năng đọc hiểu truyện khoa học viễn tưởng đòi hỏi sự nỗ lực từ cả HS và GV, nhưng cũng đặt ra nhiều thách thức do thiếu tài liệu tham khảo và phương pháp giảng dạy phù hợp. Cả GV và HS đều mong muốn có thêm tài liệu và sách tham khảo để giúp quá trình giảng dạy và học tập trở nên thuận lợi hơn, nhằm nâng cao năng lực đọc hiểu VB truyện khoa học viễn tưởng cho HS lớp 7.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn*, Hà Nội.
2. Sách giáo khoa Ngữ văn 7, bộ sách “Kết nối tri thức với cuộc sống”, “Cánh diều”, “Chân trời sáng sáng tạo”, NXB Giáo dục, Hà Nội.